

La *no-wash protest* i les vagues de fam de les presoneres republicanes d'Armagh (nord d'Irlanda). Una qüestió de gènere

Mireia Ros Domènech

Universitat Rovira i Virgili
mireiarosd@gmail.com



Recepció: 09-06-2016
Acceptació: 03-02-2017

Resum

El present article analitza el paper de les dones del moviment republicà irlandès encarcerades a l'única presó femenina del nord d'Irlanda —Her Majesty's Armagh Prison— entre 1971 i 1982. S'hi fa un repàs en clau de gènere de les diferents campanyes dutes a terme per les persones engarjolades. Així, analitza el paper del moviment republicà irlandès respecte al rol actiu de les dones en la lluita armada i el comportament que aquestes hauran de tenir com a presoneres de l'IRA. De la mateixa manera, s'hi examina com elles subvertiran aquest rol per donar poder al seu activisme, al seu cos i, en definitiva, a la seva lluita per la consecució d'una Irlanda unificada i socialista de trenta-dos comtats.

Paraules clau: Irlanda; Irlanda del Nord; feminisme; sistema penal; moviment republicà; IRA

Abstract. *The no-wash protest and the hunger strikes of the republican prisoners in Armagh (Northern Ireland), a gender issue*

This article analyzes the role of women in the Irish republican movement, imprisoned in the only prison for women in the north of Ireland: Her Majesty's Armagh prison between 1971 and 1982. An overview in terms of gender is made of the different campaigns developed by both male and female prisoners. Thus, analyzes the role of the republican Irish movement regarding the active role of women in the armed struggle and the behaviour that these women should have as IRA prisoners. Similarly, it examines how women subvert this role in order to empower their activism, their body and, definitively, their fight for achieving a unified and socialist 32 countries of Ireland.

Keywords: Ireland; Northern Ireland; Feminism; Criminal Justice System; Republican Movement; Irish Republican Army

Sumari

- | | |
|--|-----------------------------|
| 1. Context històric | 3. Balanç final |
| 2. Les protestes: la <i>no-wash protest</i>
i les vagues de fam | Referències bibliogràfiques |

In the horrific years in Armagh Gaol which followed the removal of Political Status, or Special Category Status as the NIO¹ liked to call it, never, since the time of Ann Devlin's² incarceration in Kilmainham, did women suffer so much and for so long. (AADD, 2011: 108)

1. Context històric

El conflicte irlandès sorgeix arran de l'ocupació i de la colonització britànica posterior de l'illa d'Irlanda. La població irlandesa estarà discriminada durant segles, tant des del punt de vista polític com econòmic i social. L'any 1948, es proclama la República d'Irlanda, amb la qual cosa es divideix el país i la societat, ja que els sis comtats del nord seguiran sota jurisdicció britànica. Al nord, la població d'origen irlandès és minoria, atès que els principals assentaments de colons es fan en aquesta part de l'illa. El sentiment d'isolament de la comunitat nacionalista del nord augmentarà en el moment en què serà separada de la resta del territori. La divisió del país en dues parts, una com a estat independent i l'altra sota la jurisdicció d'un estat d'ocupació, evidencia que les fronteres no responen a la realitat social, cultural ni històrica, sinó als interessos polítics i econòmics d'un imperi en decadència. La comunitat d'origen britànic voldrà seguir formant part del Regne Unit, ja que, en cas contrari, perdria els privilegis econòmics, polítics i socials que aquest li garanteix, i aquest es converteix en el seu argument principal per justificar l'unionisme. A més, entén que la unificació d'Irlanda els convertiria en minoria davant d'una majoria irlandesa ressentida vers la població britànica després de dècades de repressió. L'Administració britànica establirà nombroses lleis que fomentaran la discriminació vers la població nacionalista, que contribuiran a establir la segregació social amb la comunitat unionista. La resistència i les reivindicacions irlandeses entraran en conflicte constant amb les agressions unionistes, emparades per les forces de seguretat britàniques. La radicalització de totes dues comunitats serà insostenible al final de la dècada de 1960, per la qual cosa l'Estat britànic desplegarà les tropes a Irlanda del Nord. Començarà

1. Northern Ireland Office, departament del Govern britànic a Irlanda del Nord.
2. Anne Devlin (1780-1851), empresonada l'any 1803 a la presó de Kilmainham (Dublín) per la seva participació en l'alçament contra el domini britànic de l'illa d'Irlanda dut a terme el mateix any. Complirà condemna al llarg de dos anys i mig, la majoria del temps en confinament solitari, durant el qual serà torturada contínuament, tant des del punt de vista físic com mental.

el període dels Troubles, que durarà fins al 1998, moment en què se signarà l'Acord de Divendres Sant, que posarà fi al conflicte armat.

L'Irish Republican Army (IRA) es rearticula durant el conflicte modern i incorpora les seves demandes ideològiques de principis de segle xx al voltant de la independència d'Irlanda. Davant la inactivitat de les tropes britàniques, part de la població decideix organitzar-se com a grup armat que pretén defensar legítimament la població irlandesa dels territoris ocupats. Per aquest motiu, la lluita armada gaudirà d'amplis suports entre la societat civil del nord, atès que és l'única resposta possible als grups paramilitars unionistes organitzats. Aquests grups, el naixement dels quals està lligat a la ferma defensa del territori nord-irlandès com a part integrant de la Gran Bretanya, exerceixen de manera indiscriminada accions violentes vers la població civil, sempre amb la tolerància explícita o no de les forces de seguretat britàniques. L'augment de l'activitat armada de l'IRA i del suport social de què gaudeix durant la dècada de 1970 i gran part de la de 1980 es deu a les agressions físiques i polítiques constants que desenvolupen, d'una banda, l'exèrcit britànic i, de l'altra, el seu govern, que és en aquesta època quan instaura l'internament sense judici previ i retira l'estatus de presoner polític als membres de l'IRA.

L'internament sense judici previ és una mesura extrajudicial de privació de llibertat utilitzada sovint en situacions excepcionals de guerra o d'alta conflictivitat contra persones amb suposada vinculació a la violència política, però sense proves suficients per demostrar-ne la infracció penal (Lowry, 1975). D'una banda, aquest internament, que entre 1971 i 1975 portarà un total de 1.981 persones a la presó, 1.874 de les quals seran nacionalistes republicanes, i, de l'altra, la retirada de l'estatus polític seran les causes que provocaran un augment més significatiu de presoners i de presoneres, com també de les seves protestes, clarament enfocades a minimitzar l'intent de criminalització per part del Govern britànic i les seves forces de seguretat i amb l'objectiu de recuperar l'estatus de presoners polítics, que els serà retirat l'any 1976.

Les presoneres nord-irlandeses seran encarcerades a les cel·les de la Her Majesty's Armagh Prison, utilitzada des de mitjan segle xviii fins al 1986, any en què fou clausurada. Durant la dècada de 1970 i principis de la de 1980, com s'ha dit, les dones republicanes empresonades a Armagh participaran en les protestes per la recuperació de l'estatus polític.

2. Les protestes: la *no-wash protest* i les vagues de fam

L'estatus polític es retirarà de manera oficial l'1 de març de 1976. Aleshores començarà un període en què les relacions a les presons estaran marcades per la confrontació total entre les presoneres i els presoners republicans i el personal penitenciari, la violència institucional i l'ús de formes extremes de resistència.

A partir d'aquest moment, les dones republicanes empresonades començaran la *no-work protest*, una acció que consistirà a no participar en els programes educatius i laborals que oferia el sistema penitenciari. Totes les presoneres

republicanes, un total de 38 l'any 1976, manifestaran aquesta oposició, la qual cosa els representarà patir múltiples restriccions.

El mateix any començarà, a la presó per a homes de Long Kesh, la *blanketmen protest*, que consistirà a no posar-se l'uniforme de criminal comú. Això comportarà que centenars d'homes estiguin tancats a les cel·les només tapats amb una manta. Pel fet de participar en aquesta acció, se'ls negaran visites, cartes, dret a exercici i materials d'escriptura i de lectura (Adams, 2005; Coogan, 2002). Les dones no hi participaran, ja que elles poden dur la seva pròpia roba des de 1972, quan, en concedir l'estatus polític, el Govern britànic estén a Armagh la normativa de dur la pròpia roba a totes les presons de dones del Regne Unit.

La conflictivitat a la presó de Long Kesh anirà en augment i, el 1978, els presoners republicans començaran la *no-wash protest*, que consistirà a no sortir de la cel·la per a res. Així, durant gairebé quatre anys, al voltant de 500 homes conviuran amb la seva orina i els seus excrements.

A la presó de les dones, també hi augmentarà la conflictivitat, tot i que elles actuaran de manera més atenuada i no serà fins al febrer de 1980, després de ser atacades brutalment pel personal de seguretat de la institució penitenciària, que les presoneress s'uniran a la *no-wash protest*.

El 7 de febrer de 1980, trenta guardes de sexe masculí entren per sorpresa a l'ala de la presó on són engarjolades les dones republicanes mentre aquestes fan cua esperant el dinar. Seran colpejades brutalment en diverses onades d'atacs i se'ls retiraran tots els objectes personals (cartes, fotografies i pòsters) de les cel·les. La seva resistència serà reprimida encara amb més violència i seran tancades a les seves cel·les sense rebre atenció mèdica. Durant diversos dies, no se'ls permetrà sortir-ne per a res, ni tal sols per dutxar-se o anar al lavabo.

Durant hores, reclamaran el dret a utilitzar els serveis i a buidar els orinals, però les seves demandes seran denegades. Quan aquest dret els serà retornat tres dies després, es negaran a utilitzar-lo i començaran la *no-wash protest*. Es resistiran a acceptar que les seves necessitats siguin utilitzades en contra seva. Sota aquestes circumstàncies, les úniques armes de què disposaran seran els propis cossos, els quals començaran a emprar de manera intel·ligent i subversiva (O'Keefe, 2006).

A partir d'aquest moment, les condicions de vida a la presó d'Armagh canviaran radicalment. Durant 13 mesos, un total de 34 dones (més tard, disminuiran a 26), la majoria de les quals tenen menys de 25 anys, conviuran amb la seva orina, els seus excrements i la seva sang menstrual confinades a les cel·les durant 23 hores al dia, sense cap element mobiliari tret del llit i sense llum natural, ja que la finestra de les cel·les havia estat tapiada pel personal penitenciari amb motiu de la protesta (McCafferty, 1981).

2.1. El moviment republicà vers la *no-wash protest* d'Armagh

L'opinió pública generalitzada —a diferència del que passa amb els homes, considerats herois per la seva implicació en la protesta— posarà l'accent a

manifestar com n'arriba a ser d'horrible i d'incomprensible per a la majoria de la població que un grup de dones estigui vivint amb els seus propis excrements, l'orina i la sang menstrual. Sovint, aquesta opinió és compartida pels homes del moviment republicà, que inclús intentaran ferventment dissuadir-les de la seva acció. Una de les presonereres que segueix la protesta rep aquest comunicat del seu germà, també engarjolat: «Come off. It's not right for women to do this!» (Aretxaga, 1997: 127). El Sinn Féin³ fa aquestes declaracions de manera pública: «Don't do that. It's easier on men» (ibídem). Les presonereres estan convençudes que el problema que porta els homes a oposar-se a la seva protesta és la menstruació. No en poden parlar obertament i això en fa més complicada la justificació teòrica per al moviment:

They didn't want us on dirty protest because of our periods. They didn't say that; they said that we are women, that we were different. But we knew it was because of our periods. These were men who had killed, had been imprisoned and they couldn't say the word 'period!' (Ibídem)

Cal entendre aquestes declaracions en el context irlandès, on el discurs catòlic conservador, tant al nord com al sud, ha convertit la sexualitat en un tema tabú. No existeix cap tipus d'educació sexual i el tema de la menstruació és sempre obviat, tant des del punt de vista social com familiar.

A diferència dels homes, en el cas de les presonereres, la subjectivitat de la protesta estarà dins les permutacions de gènere i de diferència sexual. Després de ser vexades i colpejades, necessitaran una manera de resistir-se. La *no-wash protest* d'Armagh tindrà motivacions polítiques, però també un gran nivell de motivació personal. Totes les dones engarjolades coincidiran a afirmar que la seva moral augmentarà molt una vegada començada la protesta (AADD, 2011).

Les humiliacions constants a la presó són una simple extensió del que es podria denominar «politització del cos femení per part de les forces de l'Estat britànic» (Aretxaga, 2001). L'assetjament sexual a les dones és, en efecte, extens i sistemàtic als barris nacionalistes, àrees considerades hostils vers les forces de seguretat. Pel carrer, els homes són aturats i interrogats, les dones són, a més, víctimes de comentaris sexuals constants. L'Association for Legal Justice, una organització independent pro drets humans formada a Irlanda el 1971, havia recollit milers de declaracions que al·ludien a les intimidacions vers les dones de naturalesa sexual per part de policies i militars.

La relació entre el cos i les protestes és molt significativa, perquè els cossos constitueixen poderosos espais d'oposició. Enlloc més la intersecció entre repressió i resistència és més evident que en la *no-wash protest* de les presonereres i els presoners republicans. La protesta d'Armagh origina un conjunt de significats que desafien uns models de gènere molt arrelats en la cultura nacionalista i assenta un moviment per la transformació social i personal. La imatge de

3. Principal partit nacionalista i republicà del nord d'Irlanda. Branca política del moviment republicà irlandès.

la sang menstrual a les parets esdevindrà un símbol complex de la diferència sexual que forçarà una discussió pública sobre les polítiques de gènere al nord d'Irlanda. La participació de les dones en la *no-wash protest* servirà per fer més explícita, en termes generals, la naturalesa de gènere del conflicte en si mateix (O'Keefe, 2012).

La comunitat nacionalista considera que la protesta d'homes i dones és diferent, i coincideix a afirmar que elles pateixen molt més. És precisament aquesta diferència el que les dones d'Armagh intenten eliminar unint-se a la rebel·lió (Aretxaga, 1997).

Durant la dècada de 1970, les dones havien demanat ser membres de l'IRA directament i no del Cumann na mBann⁴, amb l'objectiu d'avançar en la igualtat de sexes dins del moviment republicà. És també perseguint aquest objectiu que les dones d'Armagh s'uneixen a la protesta. Però apareix un element diferenciador que se'ls gira en contra: la menstruació. En una societat en què les funcions reproductives femenines estan governades per estrictes codis secrets, l'ús de la sang menstrual en una protesta pública és molt impactant, tant per al personal de la presó com per a la societat en general. Decorar les parets de les cel·les amb sang menstrual serà un cop d'efecte que suposarà l'apoderament i la presa de control dels propis cossos per desafiar el sistema penitenciari. Quan les dones republicanes fan visible la seva sang menstrual, el cos republicà femení serà transformat en un lloc de resistència, en comptes de tractar-se d'un objecte de disciplina i normalització.

En un entorn majoritàriament conservador en referència a l'adequat paper femení, la *no-wash protest* sovint és vista com un pas més enllà del que s'espera d'una *voluntària* de l'IRA, perquè, en aquest cas, no està actuant segons el model tradicional de les dones republicanes. És permisible que una dona s'uneixi i faci accions als Relatives Action Committee⁵, perquè allà dona suport al seu fill o al seu marit. És també acceptable, en part, que dispari armes i posi bombes considerant que el territori es troba en un context excepcional de guerra. Però no ho són formes d'activisme que revelin aspectes de la sexualitat femenina, perquè fer-ho és simplement inapropiat.

La sang menstrual agreuja la situació, ja que aquestes dones fan públic quelcom que, en la ment de la majoria de la població, hauria d'haver estat invisible. Aquest pensament porta les 30 presoneres d'Armagh a ser considerades més repugnants que els 400 homes de Long Kesh. El periodista Tim Pat Coogan, en una visita a la presó d'Armagh durant la protesta, afirma:

I was taken to inspect «A» wing where the Dirty Protest is in full swing. This was sickening and appalling. Tissues, slops, consisting of tea and urine, some faeces, and clots of blood, - obviously the detritus of menstruation - lay in the corridor between the two rows of cells [...] I found the smell in the girl's cells

4. Organització de dones de l'Irish Volunteers (futur Irish Republican Army). Elles creen el seu propi moviment en ser-los negat l'accés a l'organització principal per la seva condició femenina.
5. Organització en suport als presoners i a les presoneres republicanes.

far worse than at Long Kesh, and several times found myself having to control feelings of nausea. (Coogan, 2002: 215-216)

La sang menstrual serà considerada l'última classe de brutícia, i els guardes de la presó es negaran a entrar a les cel·les sota cap circumstància. Això blindarà les dones i les protegirà dels seus vigilants. Com remarca una de les presonereres: «They didn't like to touch you during the Dirty Protest [...] so that became our little weapon» (Aretxaga, 1997: 136).

El personal penitenciari considera que el material sanitari és un privilegi, per tant, limitarà l'accés a compreses i tampons per part de les presonereres. Se'ls en donarà una capsula al mes, quantitat que, sovint, serà insuficient. L'any 1981, la presonera Liz Lagrua ho descriu així:

They know we wear them [compress] even when not menstruating to provide some protection against our knickers or jeans and avoid disease, but even so they restrict us to two package a month. That's the kind of thing that freaks you out about them and about the doctor. A few extra towels a month would help to combat the risk of infection. But no. Criminalisation and sanitary towels go together. Criminal means clean. Political means dirty, they try to tell us. (McCafferty, 1981: 13)

Les presonereres republicanes no declaren explícitament que la protesta s'endegui per disminuir les diferències per raons de gènere ni per lluitar-hi en contra. La seva rebel·lió no serà diferent de la dels homes, perquè comparteixen la mateixa lluita amb els seus companys per al reconeixement de presoners i presonereres polítics.

Érem presonereres polítiques i volíem ser tractades com a tals. Des de fora, no es volia que les dones hi participéssim, però vam ser forçades i vam prendre aquesta decisió. Les dones no érem criminals, cosa que és molt important que sigui considerada quan ets a la presó per qüestions polítiques. El que volíem era recuperar l'estatus. (Entrevista realitzada per l'autora el dia 2 de juliol de 2013⁶)

La reafirmació rotunda del fet que els presoners i les presonereres constitueïen un mateix grup de persones s'entén com un intent de contrarestar la invisibilitat de les dones sota el tipus d'atenció que rebien els homes. Aquesta invisibilitat serà en part conseqüència del fet que elles no hagin de portar uniforme penitenciari i, per tant, no hagin viscut tants anys en condicions lamentables com els homes des que van endegar la *blanketmen protest* el 1976. Aquesta circumstància esdevindrà una diferència de gènere des del principi de les protestes que afavorirà la invisibilitat política femenina. En aquest nivell, la *no-wash* es postularà com una oportunitat per a les presonereres d'eradicar aquesta diferència

6. L'entrevistada prefereix mantenir-se en l'anonimat. Va ser presonera del moviment republicà irlandès entre 1977 i 1984.

de gènere introduïda per la institució penitenciària que provocava una gran part de la seva invisibilitat. Malauradament, apareixerà la menstruació, que suscitarà les contradiccions que envoltaven el procés i que en canviarà el significat. Es visibilitzarà una diferència que les dones havien eliminat de les altres facetes de la seva vida política: mentre que els seus cossos, quan eren part de l'IRA al carrer, es «van dessexualitzar» i, amb l'entrada a la *no-wash protest*, es «van desfeminitzar», l'elevat nivell d'exposició d'un element com la sang menstrual transforma aquest procés canviant radicalment els cossos asexuals de les «nenes» en els cossos «sexualitzats» de les dones (Lewin, 2009).

La menstruació, com a signe elemental de la condició de dona, també marca la vulnerabilitat social femenina. En aquest nivell de representació, esdevé una metonímia que uneix el sexe i la maternitat, un signe de la naturalesa perillosa no controlada de «la carn» de les dones a la ideologia catòlica (Warner, 1983). És una substància tabú i contaminant que ha de ser omesa dels discursos. El context de les detencions és una mena de sabotatge al cos femení. En un relat curt escrit després del seu arrest, una presonera republicana descriu aquest fet. En el relat, titulat «A Curse», una jove és arrestada i, durant els interrogatoris, li ve la regla:

'I've taken my period' she said simply. 'I need some sanitary napkins and a wash'. He looked at her with disgust. 'Have you no shame? I've been married twenty years and my wife wouldn't mention things like that'. What is the colour of shame? All she could see was red as it trickled down her legs. (Aretxaga, 1995: 143)

Així, la menstruació esdevé un símbol que introdueix aquest patiment dins dels marges de «l'espai del que només li pot succeir a una dona» (ídem, 145). Com que aquest espai havia estat silenciats per la lògica cultural del nacionalisme, les tensions entre els diferents posicionaments polítics respecte a aquesta circumstància estaven forçades a aparèixer.

Tot i que les protestes dels presoners i les presoneres són un tema freqüent en l'anàlisi del conflicte, el rol que hi té la menstruació com a concepte en els records de la protesta és estranyament discutit i analitzat. Es tracta d'un fet amagat en la història dels Troubles, no gaire diferent del que s'ha fet amb la contribució de les dones a la lluita armada republicana en general.

2.2. Reaccions de les organitzacions feministes vers la *no-wash protest*

El moviment feminista va desenvolupar-se al nord d'Irlanda estretament vinculat al seu posicionament vers la *no-wash protest* de les presoneres d'Armagh (Loughran, 1986). El corrent feminista principal del nord era molt crític amb el moviment republicà dominat pels homes, perquè el seu ús de la violència, deien, dividia les dones. Al capdavant d'aquest corrent, es troben les representants de la Northern Ireland Women's Rights Movement (NIWRM), una organització fundada el 1975 molt crítica amb el nacionalisme en general i amb

el republicanisme en particular. La NIWRM no ajudarà les presonereres republicanes que protesten. Fonamenten la seva decisió en el fet que aquestes actuen únicament imitant els presoners republicans. Uns altres grups de dones, com ara el Socialist Women's Group o el Belfast Women's Collective, desapareixen davant la seva incapacitat de posicionar-se en el que significa la *no-wash protest* i el grau de suport que han d'oferir a les presonereres que protesten. S'obriran amplis debats interns en les organitzacions al voltant de les presonereres i les seves protestes. Donar-los suport, per a elles, suposava estar d'acord amb els ideals republicans, entre d'altres, l'ús de la violència.

D'altra banda, el moviment republicà no serà menys hostil vers el moviment feminista, el qual simplement serà titllat de probritànic per tal de desacreditar-lo. No és fals que les protestes de les dones puguin ser considerades mimetismes de les dels homes, però aquestes tenien importants implicacions polítiques (Aretxaga, 1995). El mimetisme no suposa una simple repetició, sinó una apropiació que comporta una redefinició de la protesta en si mateixa (Cornell, 1991) i és en aquesta línia en què s'ha d'analitzar la *no-wash protest* de les dones d'Armagh.

Quan les dones havien demanat entrar a formar part de l'IRA, rebutjant haver de formar part del Cumann na mBan, estaven criticant un sistema jeràrquic al voltant de les diferències de gènere que les posicionava en una estructura subsidiària de l'organització principal. Això va implicar canvis en tot el sistema. Quan es van apropiari de la *no-wash*, les dones negaven les diferències de gènere, emfatitzant el fet que la seva lluita era la mateixa que la dels homes. Però aquest intent de fugir d'un context de gènere es veurà troncat per l'aparició d'un element de diferència sexual: la menstruació. Per tant, l'apropriació mimètica implicarà un procés de reescriptura de la història de resistència a les presons, una reformulació que defineix la condició femenina en la seva forma més transgressora. A la vegada, suposarà una «refiguració» d'aquesta condició, en la mesura en què no serà un fet essencial de les dones, sinó un fet inseparable de la condició de classe i d'origen (Aretxaga, 1997).

El punt d'inflexió el constituirà la publicació d'un article de Nell McCafferty que posarà sobre la taula el que la majoria de la població d'Irlanda del Nord es negava a sentir i a considerar: que existia un patiment específic de les dones estretament vinculat, però no només reduït, a l'opressió exercida pels britànics en el seu procés de colonització.

In the present situation of confrontation and hostility that exists in Armagh Jail, it would be fair to assume that the relationship between the women prisoners and the men charged with responsibility for them is not such as to allay anxiety about the bodily health of the women. What business, if any, is it of ours? The choice for feminists on the matter of Armagh Jail are clear cut. We can ignore these women or we can express concern about them. (McCafferty, 1980)

L'article tindrà molt de ressò, tant entre organitzacions feministes com dins de la societat irlandesa. Les funcions del cos femení no eren una qüestió

tractada públicament i impressionarà molt les comunitats, fet que posarà les presoneres d'Armagh a l'epicentre dels debats.

Així, l'article generarà discussió al voltant de les qüestions de les dones al nord d'Irlanda i verbalitzarà, per primera vegada i de manera més important, les circumstàncies femenines. A partir d'aquest moment, les presoneres començaran a fer explícita la seva diferència transformant les conseqüències físiques de la seva participació en la protesta en una crítica al feminisme al voltant de la seva incapacitat de donar-los suport (Aretxaga, 1995).

Davant del posicionament de la NIWRM, que afirmava que la protesta d'Armagh no era una qüestió feminista, les presoneres publicaran un article al diari en què respondran davant d'aquest fet i reclamaran una redefinició del feminisme:

It is our belief that not only is our plight a feminist issue, but a very fundamental social and human issue. It is a feminist issue in so far as we are women, and the network of this jail is completely geared to male domination. The governor, the assistant governor, and the doctor are all males. We are subject to physical and mental abuse from male guards who patrol our wing daily, continually peeping into our cells. If this is not a feminist issue then we feel that the word feminist needs to be redefined. (Loughran, 1986: 71)

A partir d'aquí, començarà un debat en què nacionalistes i feministes conclouran que totes dues ideologies són, sovint, molt excloents amb la resta d'organitzacions. Mesos després, el moviment republicà redactarà un document a favor dels drets de les dones i obrirà un centre femení a Belfast el 1982, davant l'oposició de molts dels homes de la comunitat. El centre donarà suport a les dones en aspectes com ara el divorci, les violacions o la violència masclista. Una de les membres del moviment destacarà: «There were battered women, incest, rape, appalling poverty. We had been too busy with the war and didn't realize until the Women's Centre that all these problems were there too» (Aretxaga, 1995: 141).

El problema per bastir un feminisme al voltant del nacionalisme era que, igual que la resta de nacionalismes postcolonials, l'irlandès continuava utilitzant un discurs de gènere per avançar en les reivindicacions polítiques. Les nacionalistes feministes del nord d'Irlanda continuaran fent una disputa interna permanent entre les posicions antiimperialistes i les feministes, i totes dues les exclouran. Serà precisament aquest debat el que obrirà noves perspectives crítiques al territori.

2.3. Ressò mediàtic i interpretacions de la no-wash protest

Les protestes atrauran l'atenció internacional sobre la situació dels presoners, provocaran forts debats públics i ajudaran a mobilitzar la comunitat republicana en un moment que esdevindrà clau per a l'organització. Ajudarà a construir el republicanisme del futur en base a un suport social organitzat a favor del moviment i a través dels presoners i les presoneres i la seva demanda d'estatus polític.

La *no-wash protest* d'Armagh serà comentada breument pels periodistes, i apareixerà normalment com un apèndix de la protesta dels homes empresonats. Abans de 1979, la difícil situació de les dones d'Armagh havia suscitat pocs esforços polítics. El gran nombre de presoners homes (per sobre de quatre-cents), la llarga durada de la seva protesta i la brutalitat de les seves condicions guanyarà l'atenció de tots els mitjans i del moviment republicà.

Per a algunes autores, la *no-wash protest* ha estat un símbol de la història colonial entre Gran Bretanya i Irlanda i ha representat el rebuig a la missió civilitzadora del colonialisme britànic (O'Keefe, 2012).

La protesta servirà també per fer pública la qüestió de la violència penitenciària. Tot i que organismes com ara Amnistia Internacional declarassin que la protesta era «autoimposada», el reconeixement de les brutalitats exercides vers les presoneress i els presoners republicans i les seves condicions de vida forçarà discussions en l'àmbit internacional.

El nivell de resistència de la protesta també posarà en relleu la difícil situació dels presoners i les presoneress republicans i provocarà que, oficialment i extraoficialment, sigui vista com una forma legítima de rebel·lió contra l'ordre penitenciari establert. Un funcionari de presons, entrevistat uns quants anys després de les protestes, declarava:

At first we thought they were dirty animals. The stench was incredible. Our stomachs turned when we went near the cells and we couldn't understand how anyone could live in such filth. But eventually there was some grudging respect for those on the protest. They were incredibly determined. I didn't agree with what they were doing but you had to admire them for sticking it out. At first I thought it would only last a few days, or a week or two at the most, but they kept going for years and then queued up to give their lives. I don't think I would have been able to do it, no matter what the cause. (Ryder, 2000: 256-257)

Cal preguntar-se com una persona decideix involucrar-se en aquest tipus de revolta, on s'autoimposa condicions de vida molt pitjors de les que, a priori, pateix ja d'entrada en el centre penitenciari. La resposta es trobaria en els grans esforços fets pel sistema carcerari per, de manera oficial i no oficial, deshumanitzar i subjugar les presoneress i els presoners en un esforç d'obligar-los a conformar-se amb les normes existents a la presó (O'Keefe, 2012).

En la penologia feminista, es reconeix un càstig continu en el sistema de justícia penal que reuneix models de control vers les dones en els sistemes judicials, socials i penals a través de diverses pràctiques malintencionades institucionalitzades (Carlen, 1998).

In this context, the controls that women are subjected to in prison establish a continuum which ranges from the «penal hammer» of legally sanctioned coercion, such as handcuffing and strip searching, to the «bureaucratic screw» of procedural subordination. (Corcoran, 2006: 105)

Tal com descriu una de les presoneres:

A la presó, tot està pensat per trencar el cor i la moral de les dones. La moral és una cosa molt important a la presó, així que treballàvem molt i molt dur per mantenir la moral de les dones sempre alta. Participar en les protestes i resistir era l'única manera de combatre el seu intent de trencar el nostre esperit. (Entrevista realitzada per l'autora el dia 27 de juny de 2013⁷)

2.4. *Les vagues de fam*

La situació a les presons arribarà a un punt mort en què el Govern britànic no cessarà en la seva política de criminalització i els presoners i les presoneres no aturaran les seves protestes. El moviment republicà, tant dins de la presó com fora, pretén aprofitar el cop moral que suposa aquesta situació per forçar el Govern britànic a iniciar negociacions.

Després de molts debats en el si de la direcció del moviment republicà, es triarà la vaga de fam a les presons com a única opció per desencallar la situació.

A la presó d'Armagh, totes les dones republicanes en protesta es presentaran voluntàries per participar-hi. Finalment, es decidirà que siguin tres les que la duguin a terme: Mairéad Farrell, Mary Doyle i Margaret Nugent.

La vaga de fam començarà el 27 d'octubre de 1980 a la presó per a homes de Long Kesh, i hi participaran set presoners. A la presó de les dones, hi començarà l'1 de desembre.

El restabliment de l'estatus de presoners i presoneres polítics es resumirà en cinc demandes⁸ per tal que les campanyes siguin més concises, tant per a les comunitats com per al Govern britànic.

En una entrevista posterior al seu alliberament, Mairéad Farrell⁹ explicarà que la decisió de les dones d'unir-se a la vaga de fam es va prendre, en part, per la necessitat de crear un focus addicional de pressió a les autoritats britàniques. Així, consideraran primordial el «risc calculat» de l'efecte que la mort d'una dona podria provocar com a pressió afegida per al Govern britànic (Ross, 2011).

La direcció de l'IRA fora de la presó, com ja havia fet amb la *no-wash protest*, s'oposarà al fet que les presoneres s'uneixin a la vaga de fam. Abans d'afegir-s'hi, havien establert plans d'acció amb els presoners de sexe masculí de la presó de Long Kesh per dur-la a terme de manera coordinada en totes dues presons. Mairéad Farrell escriu a Bobby Sands¹⁰, comandant a la presó

7. L'entrevistada prefereix mantenir-se en l'anonimat. Va ser presonera del moviment republicà irlandès entre 1976 i 1984.
8. Dret a dur la pròpia roba de persones civils, dret a la lliure associació dins d'un mateix bloc de cel·les, dret a no fer treball penitenciari, dret a tenir instal·lacions educatives i recreatives, restauració de la remissió de condemna perduda pel temps passat en protesta.
9. Comandant de l'IRA a la presó d'Armagh durant el període d'estudi. Serà assassinada per l'Special Air Service (SAS), una unitat especial de l'exèrcit britànic, l'any 1988, a Gibraltar.
10. Comandant de l'IRA a la presó de Long Kesh. Serà el primer presoner que mor en la vaga de fam de 1981. És autor de poemes i llibres, entre els quals destaca *A day in my life* (1983), que havia estat escrit en paper higiènic durant el 1979 i extret de la presó de manera clandestina.

de Long Kesh, argumentant que les dones han arribat a la conclusió que la *no-wash protest* és insuficient i que la participació de les dones introduiria una pràctica addicional de grans dimensions simbòliques en la totalitat de les protestes de la presó:

As was generally expected here the Cardinal/Atkins¹¹ talks were a failure. We have been making a general assessment of the no-wash protest here to see if there is any way in which we could step up the protest for status. We all believe that something else, some other form of action is needed to ram it home to the Brits. So discussion at present is heavy. (Farrell, 1980 a Corcoran, 2006: 40)

El significat de les protestes de les dones en l'intent d'assolir el seu estatus polític en l'amplitud de la campanya republicana a la presó serà conformada en un context ple de contradiccions ideològiques i de limitacions estratègiques. L'oposició a la participació en la vaga de fam per part de l'Army Council de l'exèrcit republicà estarà basada en la idea que l'augment de les protestes a Armagh diluirà l'atenció de les dutes a terme a Long Kesh. A la vegada, els líders temen que l'acció de les dones sigui més fàcil de derrotar i que aquestes campanyes donin prioritat a la moral i manllevin així el suport polític aconseguit per la campanya dels *blanketmen*. Per part del personal penitenciari, les dones poden ser vistes com la baula feble del moviment. Elles es mantindran fermes en la decisió que la seva lluita no és en solidaritat amb els presoners de Long Kesh, sinó en l'autodefinició dels termes del rebuig intransigent a deixar-se intimidar i en la negació a l'abandonament de la seva lluita per l'estatus polític (Corcoran, 2006).

L'actitud del Consell Militar de l'IRA cal analitzar-la en el context de la consideració que una possible mort d'una dona en vaga de fam tindria uns efectes potentíssims, com apunta Mairéad Farrell, però també podria suposar un daltabaix impossible de justificar per al moviment. Les vagues seran un èxit en l'establiment de les condicions i les demandes també per a les presonereres en el domini públic i legitimarà el seu rol en l'estructura republicana a les presons. Portant-ho a la pràctica, es disposarà d'un elevat nombre de presonereres i la campanya serà tan viable a Armagh com ho era a Long Kesh. Les tres vaguistes, a la vegada, també estaran influenciades per la necessitat d'augmentar la moral de les presonereres, perquè n'hi havia algunes que, vist que mitjançant la *no-wash protest* no s'estava assolint cap dels objectius, estaven decantant-se per abandonar aquesta protesta i conformar-se amb el règim regular de la presó. Farrell, que havia assumit el comandament de l'IRA a la presó per a dones el 1979, i Nugent, que havia mediat amb negociadors externs durant la *no-wash protest*, havien consolidat meticulosament els objectius i l'impuls de la vaga de fam d'Armagh amb els de Long Kesh (Corcoran, 2006).

11. El cardenal Tomás O'Fiaich s'havia reunit amb el secretari d'Estat, Humphrey Atkins, diverses vegades per intervenir en un possible acord entre els presoners i les presonereres i el Govern britànic.

Així, i tal com s'ha dit, l'1 de desembre de 1980, tres dones republicanes començaran una vaga de fam a la presó per a dones d'Armagh.

Al llarg del mes de novembre, s'obrirà un canal de comunicació amb l'Estat britànic. Amb voluntat de pressionar, el dia 15 de desembre, s'uneixen a la vaga 23 homes més. El 18 de desembre, les presoneres sentiran per ràdio que la vaga de fam a Long Kesh ha conclòs. El 19 de desembre, després de rebre la informació oficial del moviment, s'acaba la vaga de fam a Armagh. Mary Doyle¹² explica el final de la vaga d'aquesta manera:

Teníem una petita ràdio amagada que només utilitzàvem per escoltar les notícies. El 18 de desembre a la nit, vam sentir com s'anunciava el final de la vaga de fam a Long Kesh. Vam pensar que no ho devíem haver sentit bé, però a les notícies d'una hora més tard van tornar-ho a dir. Dany Morrison estava intentant entrar a la presó per informar-nos de la decisió d'acabar amb la vaga de fam, però les autoritats penitenciàries no li concedien el permís per fer-ho. El governador de la presó ens va venir a dir que la vaga de fam s'havia acabat, però vam contestar-li que necessitàvem l'avis del moviment, per la qual cosa nosaltres la continuariem. El dia següent, una visita va informar l'OC¹³ del final de la vaga de fam. Ens ho va dir i la vam acabar. Estàvem molt contentes, perquè creïem que les nostres demandes ens havien estat concedides. Aviat vam veure que no havia estat així. (Entrevista realitzada per l'autora el dia 29 de juny de 2013)

Tot i la implicació femenina, les dones no seran recordades ni reconegudes (tal com, en canvi, sí que en seran els homes) per participar en la *no-wash protest* i ni tan sols en la vaga de fam de 1980. Síle Darragh, presonera en protesta durant aquell període, escriu:

I have always been surprised to find that so many people didn't know that there had been a hunger strike by three women in 1980 or that we had been on a no-wash protest for a year. And I am also surprised at the admiration people show when they hear any of us talk about that time. (Darragh, 2011: 143)

A través de visites i de comunicats, les dones van ser informades sobre el procediment seguit des del moviment per finalitzar la vaga de fam de manera precipitada. Les converses amb l'Estat britànic estaven molt avançades i el 18 de desembre es va rebre, a la presó de Long Kesh, la informació que el Govern britànic havia presentat un document que contemplava les cinc demandes dels presoners i de les presoneres i que tenia la intenció d'avançar en les negociacions. Seann McKenna, vaguista de Long Kesh, es trobava en molt mal estat i estava a punt de morir com a conseqüència de la vaga de fam. Així, sabent que, un cop el Govern presentés el document, el moviment republicà donaria l'ordre de finalitzar amb la protesta i amb la vaga de fam, Brendan Hughes,

12. Presonera del moviment republicà irlandès en dos períodes, 1974-1976 i 1977-1983. Va participar en la vaga de fam a la presó per a dones d'Armagh.

13. Officer Comander, comandant de l'IRA a la presó.

cap de l'IRA a la presó de Long Kesh, donà instruccions als presoners perquè la finalitzessin.

El text del document presentat pel Govern referit al dret de dur la pròpia roba és interpretable i està sotmès a una nota al peu en què s'especifica que, tot i no dur l'uniforme de criminal comú, els homes hauran de portar-ne un de confeccionat específicament per a ells. El moviment republicà interpretarà aquest fet com una traïció a les negociacions per part del Govern britànic (Adams, 2005).

En un comunicat intern que envia Bobby Sands, descriu la situació a Síle Darragh:

Dependent upon a sensible and responsible attitude from the British government in implementing their proposals, the blanket men will make a positive response. We are satisfied that the implementation of these proposals meets the requirement of our five basic demands. Republican prisoners will not be wearing any form of prison uniform and will not be participating in any form of prison work. (Darragh, 2011: 114-115)

A principis de gener, els homes de Long Kesh són traslladats a una ala neta on els ofereixen el nou uniforme. A tall de protesta, esbotzen tot el mobiliari de les cel·les. Són reduïts brutalment i traslladats de nou a les cel·les brutes. En aquest moment, començaran a planificar l'estratègia per preparar la segona vaga de fam, que començarà l'1 de març de 1981, just el dia en què es compleixen cinc anys de la retirada de l'estatus polític de presoneress i presoners.

Les dones no participaran en la segona vaga de fam. Després del fracàs de la primera, la moral a la presó d'Armagh estarà molt malmesa. La seva decisió de no prendre-hi part els fa sentir que abandonen els homes en aquesta lluita, però es troben mentalment i físicament molt dèbils després de gairebé un any desenvolupant la *no-wash protest*. A més, després de l'engany del Govern britànic en les primeres negociacions, són conscients que aquesta vaga de fam les conduirà a la mort (Darragh, 2011).

Només érem 30 dones republicanes a la presó. Sabíem que no teníem la capacitat dels homes per començar una altra vaga de fam, perquè nosaltres érem moltes menys. (Entrevista realitzada per l'autora el dia 29 de juny de 2013¹⁴)

Vint-i-tres presoners participaran en la vaga de fam, deu dels quals moriran. Després de la mort dels deu vaguistes, les famílies d'alguns dels presoners començaran a demanar la intervenció mèdica quan els presoners perdin el coneixement. Davant d'aquesta situació, conscients de la quantitat de força que estava perdent la vaga de fam, el moviment republicà decideix acabar-la. Així doncs, la segona es donarà per finalitzada oficialment el dia 3 d'octubre, i el 6 del mateix mes, James Prior, secretari d'Estat per Irlanda del Nord, anun-

14. Mary Doyle, presonera del moviment republicà irlandès en dos períodes, 1974-1976 i 1977-1983. Va participar en la vaga de fam a la presó per a dones d'Armagh.

ciarà una sèrie de mesures que encetaran el camí cap a l'assoliment de les cinc demandes realitzades pels presoners. El Govern britànic cedirà a les peticions dels republicans a excepció de la remissió de condemna perduda durant les protestes. Malgrat que no concedirà l'estatus de pres polític de manera oficial, sí que ho farà en termes pràctics o de facto.

La vaga de fam de 1981 tindrà conseqüències molt importants per al nord d'Irlanda i, amb el temps, s'ha demostrat que ha estat un dels punts d'inflexió clau dels Troubles. El moviment republicà assolirà una gran victòria propagandística sobre el Govern britànic i gaudirà d'una gran simpatia internacional. A les zones nacionalistes, el suport actiu i tàcit vers l'IRA augmentarà. De la mateixa manera, el suport polític al Sinn Féin s'incrementarà molt, la qual cosa serà palesa en les eleccions generals i locals posteriors al nord i en les generals a la República d'Irlanda. Així, faran que el Sinn Féin aparegui com una força política important al nord de l'illa.

Els mesos posteriors a les vagues de fam, les presoneres i els presoners republicans abandonen les protestes i es declaren aptes per realitzar les feines penitenciàries. En aquest moment, hi haurà 32 presoneres republicanes que havien estat participant en les protestes. Aquestes dones es continuaran resistint a ser integrades en el sistema penitenciari.

L'any 1986, es clausurarà la presó d'Armagh i les dones seran traslladades a una de nova: Her Majesty's Maghaberry. Allà, la lluita de les presoneres serà a favor dels drets de les presoneres polítiques, de la segregació i en contra de l'*strip searching*.

3. Balanç final

Des de la dècada de 1930, les dones havien estat apartades del panorama polític i militar nacionalista i no serà fins a principis de la de 1970 que tornaran a la primera línia de lluita. Amb la instauració de l'internament sense judici previ l'agost de 1971, una gran quantitat de *voluntaris* de l'IRA seran empresonats. En aquest moment, l'organització traslladarà les dones de l'esfera privada a l'esfera pública, posicionat-les en la primera línia militar. Elles esdevindran membres de l'IRA i desenvoluparan les mateixes accions que els homes en la lluita armada: posaran bombes i obriran foc contra les forces d'ocupació. La militarització femenina provocarà el canvi en la visió androcèntrica de l'enemic per part de les forces de seguretat britàniques, que les consideraran, a partir d'aquest moment, subjectes actives de l'IRA. Com a tals, començaran a ser empresonades l'any 1972.

Quan les dones passaran de «*voluntàries* actives» a «dones republicanes empresonades», les connotacions sexistes vers el seu comportament sortiran novament a la llum. Mancades de llibertat, se'n tornarà a qüestionar el comportament, en no respondre als ideals tradicionals propis del seu gènere, i la seva participació en les protestes per a la recuperació de l'estatus polític tornarà a crear fermes discrepàncies dins de la comunitat i també del propi moviment republicà.

El 1972, es concedirà l'estatus de presoner i de presonera polítics. A la garjola, totes les persones vinculades al republicanisme hauran d'actuar i de comportar-se d'acord amb les normes i la disciplina dictades des del moviment. L'any 1976, aquest estatus els serà retirat i els presoners i les presoneress endegaran campanyes i protestes de resistència a l'intent de criminalització de la seva condició de presoners polítics.

Les institucions penitenciàries reproduiran els rols de gènere presents a la societat i els traslladaran al règim carcerari. Com a conseqüència, les dones seran víctimes d'aquest sexisme, que provocarà que les seves accions siguin menys simbòliques i, per tant, menys reconegudes.

La participació femenina en la lluita armada i social i el seu paper com a presoneress republicanes ha estat invisibilitzada pel propi moviment republicà. Així, el seu activisme, en no emmarcar-se en els rols tradicionals de gènere assignats a les dones, ha estat obviat pel moviment.

Les dones participaran en les mateixes protestes que els homes: *no-work protest*, *no-wash protest* i primera vaga de fam. Només en la primera de les accions esmentades, les dones comencen en el mateix moment que els homes. Pel que fa a la resta de protestes, tot i coincidir en algun període de temps, cal considerar-les diferents de les masculines. Els homes estaven obligats a dur uniforme penitenciari i les dones no. Per als republicans, això marcarà un punt d'inflexió en la simbologia i en el patiment a les presons. Des de 1976 fins a 1982, els homes estaran tancats a les cel·les únicament vestits amb una manta. Les dones, com a conseqüència d'una política sexista que fa que elles puguin dur la pròpia roba, no participaran en aquesta protesta. El sexisme, en aquest cas, farà que elles pateixin les condicions penitenciàries d'una manera més atenuada que ells, però aquest fet provocarà que la resta de protestes femenines siguin menystingudes. Les condicions infrahumanes en què viuran els homes, que començaran la *no-wash protest* el 1978, relegirà les dones a ser considerades simples apèndixs de les reivindicacions i de les campanyes contra la repressió a les presons, on el gran lema generalitzat serà «Smash the H-Blocks!», una frase que fa referència explícita a la presó masculina, on els mòduls tenien forma de lletra hac majúscula.

A principis de 1980, les dones començaran la *no-wash protest*. La comunitat nacionalista i el moviment republicà, després de denunciar l'atac físic cap a les presoneress, es negarà a acceptar que les dones hi participin. Que un home visqui en una cel·la amb la seva pròpia orina i els seus propis excrements és un acte de resistència legítim, que les dones visquin en les mateixes condicions, amb l'afegit de la sang menstrual, serà un acte impropï, indigne i humiliant per a elles i per a les seves famílies i comunitats. Així, el moviment republicà instarà les presoneress a abandonar la protesta, actitud que contrasta amb la que mostren vers els homes, de suport i admiració constants. Ens trobem com, un cop a la presó, les dones de l'IRA ja deixen de ser les activistes de ple dret que són en combat i, a diferència dels homes, ja no tenen l'obligació de resistir davant l'intent de criminalització promogut pel Govern britànic. S'ha considerat que la menstruació és un element diferencial en referència al tracte dispensat a les

dones. En la societat catòlica conservadora irlandesa, les funcions corporals femenines són un tema tabú. Així, elles, en fer visible el que la societat irlandesa es nega a verbalitzar, posaran en un verdader problema el moviment republicà, incapaç de justificar i donar suport al rol que les dones estaven desenvolupant com a presoneres en protesta. Que elles prenguin el poder i el control sobre els seus propis cossos sense el dictamen explícit dels homes es postularà com un fet incomprensible per al moviment. Així, es trobarà inapropiada l'actuació femenina a la presó, en considerar-la inhumana i humiliant, atès el que el cos de les dones representa per a la comunitat i per al moviment nacionalista i republicà. El cos de les dones és considerat la Mare Irlanda en si mateixa i els semblarà inacceptable que ella, fervent defensora dels valors tradicionals del catolicisme, es trobi en condicions de desmitificació. La «sexualització» dels cossos de les dones, en fer visible la menstruació i la seva exposició a la brutícia que genera el propi cos, serà un atac a l'ideal de castedat, puresa i divinitat construït per l'imaginari irlandès. En aquest context, les presoneres, mostrant la sang menstrual, fan ús de les pròpies eines que pretenen subordinar-les i reivindiquen no només la seva condició de membres d'una nació ocupada, sinó també la seva condició de dones oprimides, tant per les forces d'ocupació com pels membres de la seva pròpia comunitat i de la seva pròpia lluita política. Els cossos femenins, mentre són part de l'IRA, es «dessexualitzen», en tant que es troben en una situació excepcional de guerra, i, amb l'entrada a la *no-wash protest*, es «desfeminitzen». L'exposició a un element com la sang menstrual transformarà aquest procés, de manera que canviarà radicalment els cossos «asexuals» de les «nenes» per cossos «sexualitzats» de les dones.

L'actitud republicana serà reproduïda en la primera vaga de fam del moviment republicà en el conflicte modern, al llarg dels últims mesos de 1980. Des del moviment i des de les comunitats, s'intentarà dissuadir les dones de prendre aquesta decisió, igual que havia passat en endegar la *no-wash protest*. Aquesta negativa torna a girar entorn de les diferències per qüestions de gènere. El moviment republicà qüestiona el fet que una dona pugui estar prou temps en vaga de fam per aconseguir pressionar el Govern britànic, perquè la considera més dèbil que els homes en les mateixes condicions. A més, la possible mort d'una dona en vaga de fam, la qual cosa vol dir una dona morta per la llibertat d'Irlanda, es postularà com un fet injustificable per al moviment. Aquesta possibilitat suposaria l'apoderament femení de l'espai públic i polític, com també l'entrada, per primera vegada en la història del republicanisme, d'una dona en qualitat de màrtir per la llibertat d'Irlanda. El republicanisme assumirà els homes màrtirs com a propis i la història demostrarà que han estat necessaris per a la propagació absoluta del nacionalisme. Els arguments a les teories republicanes estan preparats perquè els fills de la Mare Irlanda morin per ella, però no perquè ho facin les filles, atès que el seu paper és el de reproduir la nació culturalment i biològicament. Així, la defunció d'una dona podria tenir efectes devastadors que farien qüestionar del tot l'estratègia del moviment.

La simbologia de l'acció republicana s'ha construït en base a l'ocupació britànica, i la població irlandesa és la víctima d'aquesta ocupació. Així, qual-

sevol membre involucrat en la causa republicana serà un heroi i gaudirà d'un respecte generalitzat, conseqüència de la seva lluita per la llibertat. El moviment, en invisibilitzar les dones i les seves reivindicacions, les exclou d'aquesta consideració i les relega a simples complements de l'acció dels homes. La lluita femenina serà, doncs, menys important i menys respectada que la masculina, la qual cosa posa en relleu la jerarquia existent entre presoners i presonereres.

Les negociacions polítiques generades a partir d'aquesta primera vaga de fam no comportaran avenços en la millora de les condicions dels presoners ni de les presonereres, així que se'n convocarà una segona.

Les dones decidiran no participar-hi, perquè consideraran que no tenen prou capital humà per dur-la a terme. Aquesta decisió, sens dubte, estarà marcada per la controvèrsia que havia generat la seva participació en la primera i per la poca publicitat i reconeixement vers les seves persones, tot i que el patiment experimentat per elles va ser el mateix que el dels homes, així com els motius del seu empresonament i les seves reivindicacions d'estatus polític.

L'autonomia de què disposaran les presonereres dins de la presó en permetrà la implicació en les protestes. En el marc carcerari, fora de l'abast del moviment, elles prendran decisions pel seu compte. En mancar-los directives precises, reaccionaran a les accions repressives amb iniciatives pròpies. És el cas de la seva participació a la *no-wash protest*. Tot i que el moviment no donarà suport a la seva participació en aquesta protesta, elles la justificaran en tant que ha estat l'Estat el que les ha forçat a patir aquesta situació. Complementaran l'argument reivindicant que elles també han de ser considerades presonereres polítiques i que, per tant, se'ls ha de concedir el mateix estatus que als presoners. Utilitzaran els mateixos criteris per participar en la primera vaga de fam.

En la segona vaga de fam, elles decidiran no intervenir-hi, no pas per la negativa exhaustiva del moviment al fet que hi participessin, sinó perquè aquesta determinació estarà clarament influenciada per un any de lluita en condicions inhumanes contra la repressió penitenciària.

La poca repercussió social i el minvat reconeixement que rebran les participants en les protestes es mouen dins de les directrius de gènere. Que les dones protagonitzin un paper actiu a les presons, utilitzant els seus cossos com a armes de resistència política, contradirà el que s'espera d'elles en una societat tan conservadora com la irlandesa. Això farà que el moviment, incapaç de teoritzar sobre aquest aspecte, invisibilitzi les seves accions, perquè no responen al rol tradicional femení. Tot i que les estructures republicanes es definien com a organitzacions revolucionàries de caire socialista, la controvèrsia interna sobre la participació femenina en les protestes revelarà que la majoria dels homes republicans continuaven defensant nocions ben arcaïques sobre el paper de les dones. A més, posarà en dubte les seves connotacions socialistes i revolucionàries, de les quals es va fer bandera durant el conflicte armat però que van quedar relegades a un segon pla pel republicanisme majoritari, organitzat al voltant del Sinn Féin, un cop aquest va finalitzar.

Tot i que les dones pateixen les mateixes condicions que els homes, desenvolupen, a grans trets, les mateixes protestes que ells i actuen sota les mateixes

motivacions, el patiment masculí ha estat dotat d'un valor heroic, inclús per part de les pròpies dones. El patiment femení, per contra, quedarà implícit en el patiment dels cossos dels seus companys masculins.

Aquesta actitud vers el sexe femení es reproduirà de la mateixa manera en les comunitats. El comportament socialment desviat per part d'elles facilitarà que les comunitats no assumeixin com a pròpies les reivindicacions de les presoneres ni el seu sacrifici, fet que contrasta amb la resposta comunitària en referència als homes que protesten.

Tot i així, les protestes portaran el moviment republicà a reflexionar sobre les dones com a subjectes actius políticament. Les accions dutes a terme a la presó d'Armagh provocaran la sensibilització del moviment en referència a elles, fet que, a principis de la dècada de 1980, culminarà en la creació d'una plataforma per a les dones i en l'obertura d'un centre on es tractaran problemes que els afecten. D'aquesta manera, una conseqüència de la participació femenina en les protestes serà l'inici del canvi en l'actitud republicana vers el paper de les dones. El canvi arribarà de la mà de la branca política del moviment republicà, el Sinn Féin, que començarà a teoritzar de manera explícita en termes polítics, econòmics i socials. Part d'aquest procés implica la integració conscient de les dones en la maquinària del partit polític i de l'estructura militar.

Així, l'entrada femenina en la lluita armada i les protestes conseqüents a la presó provocarà la transformació del moviment, que serà més sensible a les qüestions de les dones a partir d'aquest període, i es traslladarà de la intolerància a l'acceptació de les seves persones com a subjectes actius de les lluites armada i política. D'aquesta manera, la participació de les presoneres republicanes en les protestes canviarà el que s'espera d'elles i farà plantejar als homes si l'ideal de la dona irlandesa concorda amb l'autèntica i real dona republicana irlandesa.

Referències bibliogràfiques

- AADD (2011). *In the footsteps of Anne: Stories of Republican Women Ex-Prisoners*. Belfast: Shanway Press.
- ADAMS, Gerry (2005). *Memorias políticas: El largo camino de Irlanda hacia la paz*. Madrid: Santillana.
- ARETXAGA, Begoña (1995). «Dirty protest: Symbolic over determination and gender in Northern Ireland ethnic violence». *Ethos* [en línia], 23 (2), 123-148. <<https://doi.org/10.1525/eth.1995.23.2.02a00010>>.
- (1997). *Shattering silence: Women, nationalism, and political subjectivity in Northern Ireland*. New Jersey: Princeton University Press.
- (2001). «The sexual games of the body politic: Fantasy and state violence in Northern Ireland». *Culture, Medicine and Psychiatry*, 25 (1), 1-27.
- CARLEN, Pat (1998). *Sledgehammer: Women's imprisonment at the millennium*. Basingstoke: Macmillan.
- COOGAN, Tim (2002). *On the blanket: The inside story of the IRA prisoners' dirty protest*. Nova York: Palgrave Macmillan.
- CORCORAN, Mary (2006). *Out of order: The political imprisonment of women in Northern Ireland 1972-1998*. Cullompton: Willian Pub.

- CORNELL, Drucilla (1991). «Sexual difference, the feminine, and equivalency: A critique of MacKinnon's toward a feminist theory of the state». *Yale Law Journal* [en línia], 100, 2247.
<<https://doi.org/10.2307/796823>>.
- DARRAGH, Síle (2011). *«John Lennon's dead»: Stories of protest, hunger strikes & resistance*. Belfast: Beyond the Pale.
- LEWIN, Ellen (2009). *Feminist anthropology: A reader*. Oxford: Blackwell Publishing.
- LOUGHRAN, Christina (1986). «Armagh and feminist strategy: Campaigns around republican women prisoners in Armagh jail». *Feminist Review* [en línia], 23, 59-79.
<<https://doi.org/10.2307/1394720>>.
- LOWRY, David (1975). «Internment: Detention without trial in Northern Ireland». *Human Rights*, 5 (3), 261-331.
- MCCAFFERTY, Nell (1980). «It is my belief that Armagh is a feminist issue». *Irish Times* (17 de juny).
- (1981). *The Armagh women*. Dublín: Co-op Books.
- O'KEEFE, Theresa (2006). «Menstrual blood as a weapon of resistance». *International Feminist Journal of Politics* [en línia], 8 (4), 535-556.
<<https://doi.org/10.1080/14616740600945123>>.
- (2012). «Power, Body Politics and Dirty Protest». *Seminar series on Jailers, prisons and prisoners: Warnings against the escalation of abuse of power*. Lisboa, 23 de març, 1-12.
- ROSS, Stuart (2011). *Smashing H-Block: The rise and fall of the popular campaign against criminalization, 1976-1982*. Liverpool: Liverpool University Press.
- RYDER, Chris (2000). *Inside The Maze: The Untold Story of the Northern Ireland Prison Service*. Londres: Methuen.
- WARNER, Marina (1983). *Alone of all her sex: The myth and the cult of the Virgin Mary*. Nova York: Vintage.